Sisällysluettelo

HAMin kokoelmatyön merkitys ja tavoitteet 2
Kokoelmapolitiikan käyttötarkoitus 3
Kokoelmapolitiikka toteuttaa Helsingin strategiaohjelmaa 3
Kokoelmatoimintaa ohjaavat lait, säännöt ja asetukset 4
Helsinkiläisten taidekokoelma 5
Kaupungin taidekokoelman historia 6
Mistä kokoelmat koostuvat 7
Kokoelman kartuttaminen 7
Kokoelmapoistot 10
Koko kaupungin kokoinen taidemuseo 11
Julkinen taide 12
Katutaide 13
Kaupungille sijoitettu taide 13
Kokoelmat verkossa 14
HAMin kokoelmaorganisaatio ja resurssit 15
Asiantuntijatyö kokoelmien parissa 16
Kokoelmahallinta 17
Kuvallinen tallennus 18
Teosturvallisuus ja konservointityö 19
Kokoelmatyön arviointi 20
Kokoelmatyö suhteessa toimialaan 21
Kokoelmatyön kehittämiskohteet strategiakaudella 2017-2020 21
Sanasto 23

HAMin kokoelmatyön merkitys ja tavoitteet

Kokoelmapolitiikka 2017 on laadittu aikana, jolloin tehdään suuria ja kauaskantoisia päätöksiä Helsingin kaupungin johtamisjärjestelmän uudistamisesta. Uudessa toimialarakenteessa kaupungin taidemuseo kuuluu Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialaan, Kulttuurin palvelukokonaisuuteen. Tätä tehtäessä hallintosääntöä uudistetaan ja tehdään uutta toimintasääntöä sekä toimintasuunnitelmaa. Kaikkia näistä

toimenpiteistä johtuvia muutoksia ei ole voitu ottaa huomioon kokoelmapolitiikkaa valmisteltaessa. Uusittu päätöksentekoprosessi on kokoelmapolitiikan liitteistä.[1]

Helsingin kaupunki omistaa yhden Suomen tärkeimmistä taidekokoelmista. Helsinkiläisten omaan, yli 9 000 teoksen taidekokoelmaan kuuluu pääosin suomalaista taidetta 1800-luvun puolivälistä nykypäivään. Taidekokoelma sisältää useita kansallisaarteiksi luokiteltavia taideteoksia. Se karttuu säännöllisesti, kun siihen hankitaan tai saadaan lahjoituksena uusia teoksia.

Helsingin taidemuseo kokoelmineen on olemassa yleisöä varten. HAM haluaa tehdä asioita uudella tavalla, ja olla toiminnassaan utelias, ennakkoluuloton ja kantaaottava. HAM pyrkii siihen, että helsinkiläisten oma taidekokoelma on yleisön helposti saavutettavissa niin näyttelyissä kuin kaupungillakin, **tuottaa ihmisille iloa ja merkityksellisyyttä sekä mahdollistaa kohtaamisia ja oivalluksia**. HAM tuo taiteen osaksi kaupunkilaisten elämää, jotta kaikki pääsevät nauttimaan siitä. Kokoelmapolitiikan yleisinä periaatteina ovatkin **saavutettavuus, asiakaslähtöisyys ja osallistaminen**.

Helsinkiläisten oma taidekokoelma levittäytyy Tennispalatsista ympäri koko kaupungin. HAMin kokoelmaan kuuluvista teoksista noin 3 300 on sijoitettuna julkisiin tiloihin kuten terveyskeskuksiin, kirjastoihin ja oppilaitoksiin. Näkyvin osa kokoelmaa ovat Helsingin kaduilla, toreilla ja puistoissa sijaitsevat julkiset veistokset. HAMin julkinen taide on vahvasti mukana helsinkiläisten arjessa.

HAMin kokoelma on kaupunkilaisten henkistä ja taloudellista pääomaa, jota HAM hoitaa, kartuttaa ja esittelee näyttelyin, julkaisuin ja yleisötyön avulla. Kokoelmat ovatkin taidemuseotoiminnan kulmakivi, joiden kartuttamisen, hoitamisen ja esittämisen periaatteita ja käytänteitä tämä HAM Helsingin taidemuseon uudistettu kokoelmapolitiikka 2017 esittelee.

Museoilla ja taidemuseoilla on merkittävä sivistystehtävä. Tulevan Museopoliittisen ohjelman mukaan: ”Museot tarjoavat elämyksiä ja tietoa ja luovat näin mahdollisuuksia luovuudelle, sivistykselle, identiteettien rakentumiselle ja muutosten ymmärtämiselle. Museot ovat kattavasti tarjolla oleva kulttuuripalvelu ja niiden rooli alueiden vetovoimaisuuden ja elinvoimaisuuden kehittämisessä on keskeinen. Museot vaalivat ja tekevät näkyväksi kulttuurista pääomaa, myös tulevien sukupolvien käytettäväksi.” [2] HAMin kokoelmat ovat osa tätä kulttuurista pääomaa.

HAM edistää kokoelmiensa tutkimista. Uudet, ajanmukaiset säilytystilat käyttöönotetussa kokoelmakeskuksessa mahdollistavat kokoelmien tarkastelun ja HAMin kokoelmien sekä tietovarannon avaaminen verkossa tulee lisäämään merkittävästi jaettavan tiedon määrää ja sen käyttöä. Tämä lisää mahdollisuuksia myös kokoelmista tehtävään tutkimukseen. Myös kansainvälinen kokoelmien saavutettavuus lisääntyy. Kaiken kaikkiaan vaikuttavuus ja saatavuus lisääntyvät kokoelmakeskuksen ja digitalisaation myötä.

HAM rakentaa osaltaan Helsingistä **kansainvälisesti kiinnostavaa matkailukaupunkia, jonka vetovoimaa lisää merkittävästi sen kiinnostava julkinen taide**. HAMin vuonna 2014 tuottaman määräaikaisen, Tatsu Nishin *Hotel Mantan,* kaltaisia tapahtumaluonteisia hankkeita toteutetaan tulevaisuudessa lisää. Kansainvälisyyttä vahvistetaan sisältötyössä myös viemällä HAMin teoksia ja näyttelyitä ulkomaille.

Prosenttiperiaatteella toteutettavien julkisen taiteen hankkeiden määrä Helsingissä on lisääntynyt huomattavasti viime vuosina. Uusille alueille tehtävät suuret hankkeet mahdollistavat myös entistä paremmin kansainvälisten tekijöiden mukanaolon. HAMin asiantuntijarooli hankkeissa on merkittävä

HAM tuottaa omien julkisen taiteen hankkeidensa kautta **teoksia alueille, joissa on vähän tai ei lainkaan julkista taidetta**. HAM myös kehittää uusia tapoja teosten tuottamiseen ja asukkaiden osallistamiseen sekä sitouttamiseen julkiseen taiteeseen. Julkisen taiteen merkitystä asukkaiden arjessa ja

[1] Liite: Hallintosääntö, toimintasääntö ja päätöksentekoprosessi, liitetään, kun ne ovat valmistuneet

[2] Ehdotus museopoliittiseksi ohjelmaksi, Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:9

kaupunginosien kehittämisessä lisätään alueellisella työllä, jonka painopisteenä strategiakaudella on Jakomäki. Katutaide on yksi julkisen taiteen osa-alue, jota HAM vahvistaa mm. tuottamalla Helsingin katutaiteen historiaa esittelevän laajan näyttelyn.

HAM kuuntelee kaupunkilaisia ja kehittää osallistavia hankkeita eri puolille kaupunkia, Tennispalatsiin ja verkkoon. HAMin tavoitteena on tehdä kokoelmiaan saavutettavaksi ja tutustuttaa helsinkiläisiä omien alueidensa julkiseen taiteeseen. Taidekokoelmaa avataan kaupunkilaisille myös avoimen datan kautta. Kokoelmaa tulee hyödyntää myös markkinoinnissa ja viestinnässä.

HAM on keskittänyt toimintansa kahteen toimipisteeseen, Tennispalatsiin ja kokoelmakeskukseen. HAMin ja Helsingin kaupunginmuseon yhteisessä kokoelmakeskuksessa on säilytys- ja konservointitilat kaupungin taidekokoelmalle. **Uusi kokoelmakeskus** mahdollistaa teosten entistä sujuvamman tutkimuksen, säilytyksen ja konservoinnin. Kokoelmakeskus tehostaa myös näyttelytoimintaa sekä teosten sijoittamista virastoihin ja laitoksiin kaupunkilaisten iloksi.

Kokoelmapolitiikan käyttötarkoitus

Kokoelmapolitiikka 2017 pureutuu siihen työhön, jota HAMissa tehdään päivittäin sen varmistamiseksi, että taideteokset ovat jokaisen kaupunkilaisen saavutettavissa niin HAMin näyttelyissä Tennispalatsissa kuin ulkona puistoissa ja asuinalueilla, kirjastoissa, sairaaloissa, oppilaitoksissa ja muissakin julkisissa tiloissa eri puolilla kaupunkia.

Kokoelmapolitiikka avaa kaupunkilaisille tarkemmin sitä, millä perusteella uusia teoksia hankitaan kokoelmaan, miten niitä säilytetään, esitetään, konservoidaan ja dokumentoidaan, ja millaista tutkimusta niistä tehdään. Se toimii myös pitkän tähtäimen suunnitelmana museon tavoitteista, painopisteistä ja kehittämistoimista.

Kokoelmapolitiikka toteuttaa Helsingin strategiaohjelmaa

HAM noudattaa ja toteuttaa Helsingin kaupunginvaltuuston nelivuotiskaudelleen hyväksymää strategiaa[3]. Strategiaohjelmassa esitetään kaupungin keskeiset tavoitteet ja kehittämiskohteet sekä tärkeimmät toimenpiteet valtuustokaudelle. Tehty ohjelma korostaa kaupungin toimivuutta ja elinvoimaisuutta, talouden tasapainoa, hyvää johtamista ja kaupunkilaisten hyvinvointia. Tavoitteita edistääkseen HAM panostaa toimintansa asiakasystävällisyyteen, kehittää verkkopalveluitaan ja avointa dataa, sekä vie taidetta ja tapahtumia kaduille, kouluihin, puistoihin ja muihin julkisiin tiloihin, joissa kaupunkilaiset elävät ja liikkuvat.

Koska muutokset museon organisaatiossa ja kaupungin tasolla heijastuvat vahvasti kokoelmapolitiikan tavoitteisiin ja painopisteisiin, kokoelmapolitiikkaa päivitetään säännöllisesti. Ensimmäinen HAMin kokoelmapoliittinen ohjelma hyväksyttiin taidemuseon johtokunnassa vuonna 2004. Sen jälkeen se on uusittu neljän vuoden välein.

Tämä kokoelmapolitiikka on järjestyksessä neljäs. Kokoelmatyön tavoitteita ja painopisteitä on määritelty sitä varten uudelleen, julkisen ja sijoitettavan taiteen strategiat on päivitetty ja museon poistopolitiikkaa täydennetty. HAM tulee tulevina vuosina panostamaan erityisesti julkiseen taiteeseen, ja kiinnittämään huomiota alueisiin, joissa julkista taidetta ei ole tai sitä on niukasti. HAM tekee oman osansa kaupunginosien viihtyvyyden ja elinvoimaisuuden vahvistamiseksi.

Kokoelmatoimintaa ohjaavat lait, säännöt ja asetukset

Helsingin taidemuseo toimii lakien[4], kaupungin ohjeistusten ja museotoiminnan periaatteiden mukaisesti. Museolain kokonaisuudistus on tarkoitus toteuttaa valtionosuusjärjestelmän uudistuksen rinnalla siten, että laki voidaan hyväksyä ennen vuotta 2019 Opetus- ja Kulttuuriministeriön asettaman työryhmän Ehdotus museopoliittiseksi ohjelmaksi on valmistunut. Ehdotuksessa on kirjattuna museoiden toimintaympäristön

[3] Liite: Strategiaohjelma, Helsingin kaupungin strategiaohjelma 2017-2020, liitetään, kun se on valmistunut

[4] Liite: HAM taidemuseoiden toimintaa ohjaava lainsäädäntö, tiivistelmä

muutokset ja niiden pohjalta on laadittu linjaukset ja painopisteet museotoiminnalle Suomessa. Lisäksi työryhmän otti kantaa museolaitoksen rakenteeseen, valtionosuusjärjestelmän toimivuuteen ja rahoituksen kohdentumisen perusteisiin. Museopoliittisessa ohjelmassa linjataan museoalan keskeiset menestystekijät ja museotoiminnan yleiset tavoitteet kuuden kehittämiskohteen kautta toimenpide-ehdotuksineen. Kokoelmatyö ja digitaalisuus nousivat omiksi kehittämiskokonaisuuksiksi ja kokoelmia halutaan nostaa esille, saavutettavaksi ja käyttöön. Kokoelmia koskevat toimenpide-ehdotukset ovat:

1- Museoiden aineistojen kartunnassa huomioidaan monimuotoinen yhteiskunta. Yhteisöjen osallistumista kulttuuriperinnön tallentamiseen ja siitä käytävään vuoropuheluun rohkaistaan.
2- Kokoelmien liikkuvuutta museoiden välillä lisätään ja lainaustoimintaa kehitetään.
3- Valtakunnallista kokoelmayhteistyötä ja tallennustyönjakoa kehitetään yhteistyössä ja verkostoissa. Tallennus- ja kokoelmayhteistyöverkosto TAKO:n toiminta vakiinnutetaan.
4- Museot päivittävät ja tarvittaessa laativat kokoelmapoliittisen ohjelman, joka ohjaa museon kokoelmatyötä. Ohjelmien laatimisessa ja toteuttamisessa toimitaan yhteistyössä muiden museoiden kanssa.
5- Laaditaan tutkimuspoliittinen ohjelma museoiden kokoelma- ja tietovarantojen tutkimuksen edistämiseksi ja museoiden ja yliopistojen tutkimusyhteistyön kehittämiseksi 2020 mennessä.
6- Museoita kannustetaan keskitettyjen kokoelma- ja konservointitilojen käyttöönottoon ja kokoelmien säilytykseen ekologisesti kestävällä tavalla.

Lisäksi julkaisussa todetaan mm. että hyvin toimiva kokoelmahallintajärjestelmä on kaiken kokoelmatoiminnan edellytys sekä edellytys kontekstuaalisen tiedon säilyttämiselle.

HAM Helsingin taidemuseon kokoelmapolitiikka tukee näitä museopoliittisen ohjelma kirjaamia tavoitteita.

Käytännössä museoiden toimintaa ohjaa myös tekijänoikeuksiin liittyvä lainsäädäntö. Kokoelmien saavutettavuutta lisää Suomen museoliiton ja Kuvaston 29.3.2017 allekirjoittama sopimus, joka mahdollistaa kokoelmissa olevien suomalaisten taiteilijoiden teosten esittämisen museon hallitsemilla verkkosivuilla ja sovelluksissa ilman teos- tai tekijäkohtaista sopimusta. Museot saavat rajattomat verkkovälitysoikeudet kaikkiin tekijänoikeuden alaisiin kokoelmateoksiinsa tekemällä sopimuksen Suomen museoliiton kanssa. Sopimuksella museot sitoutuvat noudattamaan Suomen museoliiton ja Kuvaston välistä sopimusta.

Eettisesti velvoittavat säännöt museoille, niiden johdolle ja työntekijöille on määritellyt kansainvälinen museoneuvosto, The International Council of Museums ICOM.[5]

Museotoiminnan perustehtäviä ovat kokoelmien kartuttaminen, tallennus ja hoito. Taidemuseon lakisääteinen tehtävä on ylläpitää kokoelmiaan niin, että ne säilyvät myös tuleville sukupolville. Helsingin taidemuseon kokoelma on kaupungin omistama kokoelma ja osa kaupungin pääomaa. Mikäli Helsingin taidemuseo nykymuodossaan lopettaisi toimintansa, kokoelmien säilyminen tulisi turvata siten, että kokoelmien ylläpito siirtyisi jonkin toisen Helsingin kaupungin omistajaohjauksessa olevan organisaation tehtäväksi.

Valtakunnallisen museolain ja asetusten mukaisesti HAMin tulee ylläpitää ja vahvistaa suomalaisten ymmärrystä omasta kulttuuristaan, historiastaan ja ympäristöstään. Tämä tapahtuu tallentamalla, tutkimalla ja esittelemällä yleisölle näyttelyin ja julkaisuin aineellista ja visuaalista kulttuuriperintöämme. Tiedon tulee olla helposti saavutettavissa.

HAM on yksi Suomen kuudestatoista **aluetaidemuseosta.** HAMin vastuualue on Uusimaa, jossa se edistää ja ohjaa taidemuseotoimintaa. Aluetaidemuseot saavat korotettua valtionosuutta, jonka edellytyksenä on suunnitelma alueellisen ja valtakunnallisen toiminnan tavoitteista ja painopisteistä. Museoviraston kanssa määrävuosin käytävät neuvottelut ovat lakisääteiset. Aluetaidemuseotoiminnassa HAM toimii mm. julkisen taiteen erikoisosaajana.

[5] Liite: ICOMin eettiset säännöt

Helsinkiläisten taidekokoelma

HAM esittelee kokoelmiensa teoksia näyttelyissä Tennispalatsissa. Remontin seurauksena melkein kaksinkertaistuneet, syksyllä 2015 avatut uudet museotilat mahdollistavat kokoelmien aiempaa laajemman esittelyn. Osa kokoelmasta on aina esillä. Taidemuseon sydämen muodostavalle Bäcksbackan kokoelmalle on museon ensimmäisessä kerroksessa omat salinsa. Niiden lisäksi Tove Janssonin freskot *Juhlat kaupungissa* ja *Juhlat maalla* ovat pysyvästi esillä museon tiloissa. Myös HAM-gallerian vieressä sijaitsevissa kahdessa näyttelysalissa esitellään HAMin kokoelmateoksia.

Tennispalatsi ei kuitenkaan ole ainoa paikka, jossa voi tutustua helsinkiläisten omaan taidekokoelmaan. Koska HAM on koko kaupungin kokoinen museo, huomattava osa kaupunkilaisten omistamasta taiteesta on jatkuvasti esillä julkisissa paikoissa eri puolilla kaupunkia: ulkona puistoissa, kaduilla ja kaupungin keskustassa. Kokoelmat ovat näin jatkuvasti läsnä kaupunkilaisten arjessa.

Julkisen taiteen osuus museon kokoelmista on ainutlaatuinen ja valtakunnallisesti merkittävä, sillä kokoelmiin kuuluu lukuisia kansallisia aarteita *Sibelius-monumentista Havis Amandaan*. Viime vuosina HAM on panostanut myös erilaisiin tapahtumaluonteisiin ja määräaikaisiin julkisen taiteen projekteihin.

Julkisen taiteen piiriin luetaan myös kokoelmista julkisiin tiloihin eri puolille Helsinkiä sijoitettava taide. Sijoitustoiminta tuo taidekokoelmaa kaupunkilaisten nähtäville ja lisää kuvataiteen saavutettavuutta. Taideteokset tulevat näin tutuiksi myös niille helsinkiläisille, jotka eivät käy museoissa.

Taide on läsnä helsinkiläisten arjessa eri puolilla kaupunkia. Jotta kaupungin taidekokoelma tulisi tutuksi yhä useammalle helsinkiläiselle, taidemuseo vahvistaa lähivuosina entisestään kokoelmien saavutettavuutta, asiakaslähtöisyyttä sekä osallistamista. Myös kokoelmaan liittyvää viestintää tehostetaan ja avoimen datan periaatetta toteutetaan erilaisten verkkohankkeiden avulla.

Kaupungin taidekokoelman historia

Helsingin kaupungin taidekokoelma sai alkunsa vuonna 1883 kenraaliluutnantti Otto W. Furuhjelmin testamenttilahjoituksesta, jossa hän lahjoitti 58 taideteosta Helsingille kaupungin tulevaa yleistä museota varten. Museota ei perustettu heti. Kaupunki kuitenkin alkoi hankkia taideteoksia ja siten kerätä taidekokoelmaa. Kuvataiteen tuominen osaksi helsinkiläisten arkea oli alusta asti tärkeää: kokoelmiin hankittiin ”veistoskuvia puistojen kaunistukseksi ja tauluja” kouluihin, vanhainkoteihin ja sairaaloihin. Ensimmäinen Helsingin kaupungin tilaama julkinen veistos oli 1885 valmistunut Johan Ludvig Runebergin muistomerkki Esplanadilla.

Rahatoimikamarin tekemät hankinnat siirtyivät vuonna 1931 kaupunginhallituksen vastuulle. 1954 perustettiin kuvataidetoimikunta hankkimaan ”taideteoksia helsinkiläisiltä taiteilijoilta laitoksiin ja virastoihin sekä kaupungin julkisten paikkojen koristamiseksi”. 1966 palkattiin keskushallintoon taideasiainsihteeri ja kuvataidetoimikunnan ohjeita muutettiin koskemaan kaikkea kotimaista taidetta.

1970-luvulla kaupungin saamat uudet teoslahjoitukset saivat 1968 perustetun Taidekeskuskomitean pohtimaan taidekeskuksen perustamista karttuvia kokoelmia varten. Meilahden taidemuseo avattiin 1976 esittelemään kaupungin Leonard ja Katarina Bäcksbackalta saamaa merkittävää lahjoituskokoelmaa. Nimi *Helsingin kaupungin taidemuseo* virallistettiin 1979. Myös kaupunginmuseolla on taidekokoelma. Helsinkiin ja helsinkiläisyyteen liittyvät kaupunkia dokumentoivat taideteokset ovat osa Helsingin kaupunginmuseon kokoelmia.

Kaupungin julkisten veistosten kokoelma on karttunut vahvasti lahjoitusten voimin. 1990-luvulla julkisten teosten ylläpitovastuut sovittiin taidemuseon ja silloisen rakennusviraston kesken. Erilaiset historialliset muistomerkit ja niiden ylläpito kuuluvat kaupunginmuseolle. Helsingin taidemuseo hallinnoi kaupungin tonttimaalla ja kiinteistöissä olevia julkisia veistoksia ja muuta julkista taidetta.

Hallinnollisesti taidemuseo oli osa kulttuuriasiainkeskusta, kunnes se sai itsenäisen viraston aseman 1998. Samalla taidemuseo sai lisää näyttelytilaa keskeltä kaupunkia, kun uudet näyttelytilat avattiin

Tennispalatsissa 1999. Taidemuseo toimi hieman yli vuosikymmenen ajan useassa toimipisteessä, kunnes Meilahden taidemuseo jouduttiin sulkemaan 2012, ja kaikki näyttelytoiminta päätettiin keskittää Tennispalatsiin. Sinne siirrettiin myös Kluuvin galleria, joka oli toiminut Unioninkadulla vuodesta 1968. Kaksinkertaistuneet Tennispalatsin näyttelytilat avattiin syksyllä 2015 mittavan remontin jälkeen. Vuonna 2016 taidemuseo teki kaikkien aikojen kävijäennätyksen, 253 511 kävijää.

Kesällä 2017 tapahtuu uusia muutoksia, kun Helsingin kaupungin uusi toimialajako astuu voimaan 1.6.2017. Kaupungin taidemuseo on siinä osa Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialaa ja Kulttuurin palvelukokonaisuutta.[6]

Mistä kokoelmat koostuvat

Taidemuseon kokoelmat koostuvat useasta erillisestä kokoelmasta. Määrällisesti suurin kokoelmista on karttuva kokoelma, johon hankitaan vuosittain uusia teoksia taidemuseon omaan budjettiin sisältyvällä määrärahalla. Karttuva kokoelma sisältää omana kokonaisuutenaan 1990 hankitun J.O. Mallanderin kokoelman. Karttuvan kokoelman ja lähinnä 1980-luvun suomalaista taidetta sisältävän Harkonmäki-kokoelman lisäksi HAM hallinnoi kaupungin omia hankintoja ja helsinkiläisten koulujen taidetta.

Edellä mainittujen lisäksi kokoelmiin kuuluu kaupungille lahjoitettuja merkittäviä testamenttikokoelmia, kuten Gösta Beckerin, Aune ja Elias Laaksosen, Aune Lindebergin, Elsa Arokallion, Sune Orellin, Iris Roos-Hasselblattin, Martta ja Reino Sysin, Ilmi Immelin sekä Katriina Salmela-Hasánin ja David Hasánin kokoelmat. Pienimuotoisempia kokoelmalahjoituksia kaupunki on saanut Alice Kairalta, Christian Sibeliukselta ja Anitra Lucanderilta.

Taidemuseon lahjoituskokoelmista merkittävin on Leonard ja Katarina Bäcksbackan 448 teoksen kokoelma, joka sisältää pääasiassa suomalaista 1900-luvun taidetta. Vuonna 1976 vastaanotettu testamenttilahjoitus on kaupungin taidemuseon perusta ja ydin. Monet teoksista ovat suomalaisen taiteen helmiä, ja niiden tekijät kuten Tyko Sallinen, Marcus Collin, Alfred William Finch, Jalmari Ruokokoski ja Ellen Thesleff kuuluvat taidehistoriamme merkittävimpiin. Kokoelmaan on liitetty jälkikäteen teoksia ja siihen kuuluu myös ranskalaista taidetta. Teoksista osa on jatkuvasti esillä taidemuseon näyttelytiloissa.

Valtion vakuusrahasto deponoi, eli siirsi 1990-luvun puolivälissä aiemmin Suomen säästöpankeille kuuluneen kokoelman hallintaoikeuden eri aluetaidemuseoihin. Uudenmaan osalta kokoelma sijoitettiin Helsingin taidemuseoon, jolloin käyttöoikeus siirtyi museolle ja teoksista tuli osa museon kokoelmia. Taidemuseo on puolestaan siirtänyt Designmuseon hallintaan Timo Sarpanevan taidelasia sisältävän kokoelman, ja deponoinut yksittäisiä teoksia kokoelmistaan eri tahoille.

Uusin lisäys HAM kokoelmiin on kaupunginmuseon hallinnasta taidemuseolle 2015 siirtynyt kaupungin taidekokoelmien vanhin osa, Otto W. Furuhjelmin kokoelma. Kaupungin vuonna 1883 testamenttilahjoituksena saama 58 teoksen kokoelma sisältää kenraaliluutnantti Furuhjelmin pääasiassa Pietarin taidemarkkinoilta hankkimaa vanhaa italialaista ja alankomaalaista taidetta sekä venäläisten taiteilijoiden maisema- ja metsästysaiheisia maalauksia 1600–1800-luvuilta.

HAMin kokoelmaan kuuluu myös noin 270 kaupungin puistoissa, kaduilla ja aukioilla sijaitsevaa julkista veistosta ja ympäristötaideteosta. Julkisten veistosten kokoelma on ainutlaatuinen ja valtakunnallisesti merkittävä. Teokset kuten *Havis Amanda*, *Sibelius-monumentti* ja tunnetut presidenttimuistomerkit ovat kansallisaarteita.

Kaupungin omistamissa kiinteistöissä ja tonteilla sijaitsevat kiinteät, julkisen taiteen määrärahalla tai prosenttivaroin hankitut teokset kuuluvat HAMin julkisen taiteen kokoelmaan. Aivan kaikki kaupungin julkinen taide ei kuitenkaan kuulu HAMin kokoelmiin. Julkisilla paikoilla kuten kiinteistöjen pihoissa on myös yritysten, valtion laitosten ja yksityisten tahojen omistamia teoksia.

[6] Liite: Kulttuuri- ja vapaa-ajan organisaatiokaavio

Kokoelman kartuttaminen

HAMin kokoelmille ei ole määritelty ajallisia, sisällöllisiä tai paikallisia rajoja. Hankintakriteereistä pysyvä on korkea taiteellinen taso. Kokoelmaa täydennetään määrätietoisesti ja aktiivisesti, pääasiassa ajankohtaisimmalla suomalaisella nykytaiteella. Joissakin tapauksissa sitä täydennetään myös vanhemman taiteen osalta.[7] Ajankohtaiseen, uutta luovaan taiteeseen on panostettu pitkään ja johdonmukaisesti. Kansainvälisen taiteen kokonaisuutta on täydennetty pääasiassa HAMin vaihtuvista näyttelyistä tehdyin hankinnoin. Vanhemman taiteen osalta täydennyksiä kokoelmiin on mahdollista hankkia myös huutokaupoista.

Taidemuseo on hankinnoissaan aktiivinen ja merkittävä vaikuttaja taidekentällä. Nykyisin taidehankintoja tehdään kolmesta eri määrärahasta. *Taidemuseon kokoelmien uushankinnat* -määrärahalla hankitaan teoksia karttuvaan kokoelmaan joko esitettäväksi museon näyttelyissä tai sijoitettavaksi kaupungin eri kohteisiin. *Sijoitettavan taiteen* puitteissa voidaan toteuttaa määräaikaisia, tilapäisiä teoksia ja taidehankkeita sekä tapahtumaluonteisia kansainvälisten taiteilijoiden ideoimia julkisen taiteen hankkeita. *Julkisten taideteosten hankinta* -määrärahalla hankitaan teoksia, jotka sijoitetaan pysyväisluonteisesti kaupungin hallitsemille yleisille alueille ja kiinteistöihin. Julkisen taiteen määrärahat on kohdistettu pääosin ulkoteoksiin kaupungin yleisille alueille, mutta teoksia tuotetaan myös sisätiloihin.

Mikäli näyttelyyn valmistuva teos päätetään hankkia kokoelmiin, taideteosten hankintaan kohdistettuja määrärahoja on mahdollista osoittaa myös teosten tuotantokustannuksiin näyttelyiden yhteydessä. Taidemuseo voi myös hankkia kokoelmiinsa taideprojektin tai taideteoksen konseptin, joka sisältää ohjeen installointiin tai esityksen toistamiseen. Nämä taideteoshankinnat tehdään samoin kriteerein kuin muutkin teoshankinnat. Taideteokset voi myös toteuttaa komissiona, jolloin näyttelyyn tuotettava teos jää taidemuseon omistukseen.

Tennispalatsissa sijaitseva HAM-galleria esittelee kuvataiteen kiinnostavimpia ja ajankohtaisimpia ilmiöitä. Taidemuseon yleisölle tarjoutuu mahdollisuus tutustua ennalta tuntemattomiin, nuoriin tekijöihin, jotka etsivät uusia ja yllättäviä näkökulmia kuvataiteen esteettisiin ja sisällöllisiin kysymyksiin. HAM-gallerian näyttelyajat ovat avoimesti haettavissa. HAM vastaa näyttelyiden valinnasta, mutta ei kuratoi näyttelyitä, ainoastaan näyttelyohjelman. Gallerian näyttelyistä on mahdollista hankkia teoksia taidemuseon kokoelmiin.

Julkisen taiteen taideteokset toteutetaan tiiviissä yhteistyössä kaupunkiympäristön toimialan sekä tulevan käyttäjän kanssa. Aloitteet julkisen taiteen määrärahoilla toteutettujen teosten paikoista tulevat usein kaupunkiympäristön toimialalta. Useimmiten teokset ovat sijoituspaikkaansa suunniteltuja, mutta poikkeustapauksissa taidemuseo voi myös hankkia valmiin teoksen sijoitettavaksi sopivaan paikkaan kaupungin tontille tai kiinteistöön. Toisinaan teosten valinta tehdään taideteoskilpailumenettelyn pohjalta. Taidemuseo tilaa teoksen valitsemaltaan taiteilijalta, valvoo prosessia luonnosvaiheista valmiiseen teokseen ja vastaa valmiin teoksen ylläpidosta yhdessä kaupunkiympäristön toimialan palveluiden kanssa.[8]

Taidemuseon omien määrärahojen lisäksi kaupungin julkisen taiteen kokoelma karttuu prosenttivaroin, sillä Helsingin kaupunki on vuodesta 1991 soveltanut prosenttiperiaatetta, jonka mukaan noin yksi prosentti kaupungin omien julkisten hankkeiden rakennus- tai korjausmäärärahoista käytetään kohteen taidehankintoihin. Prosenttiperiaatteella tuotettujen taideteosten määrärahat muodostavatkin vuosittain huomattavan osuuden kaupungin taidehankinnoista. Määrärahat eivät sisälly taidemuseon budjettiin, mutta HAM vastaa asiantuntijan roolissaan taiteilijoiden valinnoista ja teosten käytännön toteutuksesta sekä koordinoi eri osapuolten välistä yhteistyötä.[9] Valmiit teokset liitetään pääsääntöisesti taidemuseon kokoelmaan.

---

[7] Sisäinen liite: Hankintojen prosessi

[8] Sisäinen liite: Julkisten hankkeiden prosessi

[9] Sisäinen liite: Prosenttihankeprosessi

Päätökset kohteista, joihin sovelletaan prosenttiperiaatetta, tehdään yhteisissä kokouksissa taidemuseon, kaupunginkanslian (talous- ja suunnittelukeskuksen), ja kaupunkiympäristön toimialan palveluiden (kiinteistöviraston tilakeskuksen ja rakennusviraston) kanssa. Prosenttirahahankkeiden lähtökohtia ovat julkisen rakennuksen tai alueen ominaispiirteet, sekä sen käyttäjät ja käyttötarkoitus, esimerkiksi koulun opinto-ohjelman painopisteet. Rakennuksen tai alueen suunnittelijoiden ja tulevien käyttäjien kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä jo luonnosvaiheessa. Hankkeissa kuullaan siis käyttäjien, tilaajan ja suunnittelijan näkemyksiä.

Prosenttiperiaatetta sovelletaan kaupunginhallituksen päätöksen mukaan merkittävien yleisölle ja käyttäjille avointen julkisten rakennusten rakennushankkeissa sekä paikallisesti tai kulttuurisesti merkittävien, ihmisiä puoleensa vetävien kaupunkitilojen puisto- ja katuhankkeissa. Sitä sovelletaan myös projektialueilla, joilla tarkoitetaan tontinluovutuksen ja rakentamisen aktiivisessa vaiheessa olevia alueita sekä niissä kaupungin tytär- ja osakkuusyhteisöjen merkittävissä rakennushankkeissa, joissa hankesuunnitelmavaiheessa on päätetty taidehankinnasta.

Helsinki rakentaa tällä hetkellä historiallisen paljon, joten myös HAMin panostus julkisen taiteen teosten synty- ja toteutusprosesseissa kasvaa. Koska määrärahat ovat nousseet varsinkin uusien asuinalueiden rakentamisen ansiosta, teoksia saatetaan toteuttaa joillekin projektialueille useita sekä rakennusten sisälle että ulkotiloihin. Ajankohtaisista hankkeista merkittävimpiä ovat Kalasataman, Keski-Pasilan, Kruunuvuorenrannan ja Jätkäsaaren alueet.

Omien hankintojen ja prosenttiperiaatteella toteutettujen teosten lisäksi Helsingin kaupungin taidekokoelma täydentyy yksityishenkilöiden ja yhteisöjen tekemin lahjoituksin ja deponoinnein, joista osa on taidehistoriallisesti erittäin merkittäviä. HAM käsittelee kunkin tapauksen erikseen samoin kriteerein kuin se käsittelee hankintojaan. Samojen periaatteiden mukaisesti HAM päättää, miten menetellä HAMin kokoelmiin tarjottavien, eri tavoin kaupunkitilaan tuotettujen taideteosten kanssa.

Julkisen taiteen lahjoitus- ja deponointihankkeissa taidemuseo on asiantuntija, lausunnonantaja ja hankkeen toteutuessa teoksen vastaanottaja.[10] Kaupunginhallitus määrittelee lahjoitusten ylärajan taidemuseon päättäville elimille ja hyväksyy rajan yli menevät lahjoitukset itse. Muita kuin julkisen taiteen lahjoituksia vastaanotettaessa lahjakirjoihin ei sisällytetä tiukkoja ehtoja teosten näytteillepanosta. Yksittäiset lahjoitukset liitetään karttuvaan kokoelmaan. Lahjoituksena saadut ulkoveistokset ja julkisen taiteen teokset tulevat osaksi julkisten veistosten kokoelmaa[11]. Deponoinneissa teoksen omistus jää deponoijalle.

Taidemuseo määrittelee itse, mitä teoksia otetaan taidemuseon kokoelmiin ja taseeseen. Lahjoitusten lisäksi prosenttirahateokset, joiden määrärahat sisältyvät rakentamiskustannuksiin merkitään taidemuseon taseeseen nolla-arvoisena, sillä taidemuseo ei ole projekteissa tilaajavastuussa.

Kokoelmapoistot

Säilyttämisen etiikka on keskeistä museotyössä. Museokokoelmista on kuitenkin välillä välttämätöntä poistaa teoksia esimerkiksi niiden huonon kunnon, rakennetussa ympäristössä tapahtuvien muutosten tai muiden syiden perusteella. Toisinaan teosten elinkaari vain tulee päätökseensä. Kokoelmapoisto tarkoittaa erilaisin menetelmin suoritettavaa objektin, HAMin kohdalla taideteoksen, pysyvää siirtämistä pois museokokoelmista; sekä konkreettisia poistotoimenpiteitä, että teoksen statuksen muutosta. Poistojen pääperiaatteena on, että poistot tulee tehdä perustellusti.

Yksittäistapauksissa saatetaan joutua harkitsemaan teoksen poistamista kokoelmista. Useimmin poistoarvioon johtaa teoksen huono kunto. Esimerkiksi sijoituspaikkojen sisäilmaongelmat saattavat aiheuttaa vaurioita teoksille. Teos voi myös olla rakenteiltaan tai materiaaleiltaan vaarallinen. Se voi olla tuhoutua materiaaliteknisistä tai olosuhdesyistä - tai ilkivallan seurauksena.

[10] Sisäinen liite: Julkisten lahjoitusprosessi

[11] Sisäinen liite: Ohje julkisen taiteen lahjoittajataholle 2017

Julkisen taiteen ja kiinteiden, paikkaan sidottujen taideteosten kohdalla saattaa sijoituspaikka tai ympäristö muuttua niin merkittävästi, että teos joudutaan poistamaan. Nykyinen kaupunkirakenne muuttuu kiivaalla tahdilla, ja muutokset kiinteistöissä ja kaupunkitilassa aiheuttavat toimenpiteitä taideteoksille. Teoksille pyritään etsimään uutta sijoituspaikkaa. Teos on usein niin paikkasidonnainen, ettei siirto ole mahdollinen. Teos voi myös olla kiinni rakenteissa, jolloin rakenteiden muuttuessa teosta ei enää ole alkuperäismuodossaan. Julkisen taiteen teokset ovat myös riskialttiita varkauksille tai ilkivallalle ja niitä saatetaan siirtää ilman taidemuseon lupaa. Toisinaan julkisen taiteen teoksen ylläpitokustannukset, kuten energiakustannukset, saattavat kasvaa kohtuuttomiksi. Mikäli niitä ei pystytä järkevillä muutostoimenpiteillä kohtuullistamaan, voidaan teoksen poistoa kokoelmista harkita.

Uusien tekniikoiden ja materiaalien käyttö teoksissa saattaa aiheuttaa niissä ennakoimattomia muutoksia, jolloin teos saattaa muuttua oleellisesti alkuperäisestä. Joskus riittää teoksen osan korvaaminen uudella, mutta toisinaan edessä saattaa olla teoksen poistaminen.

Nykytaiteessa tehdään teoksia, jotka eivät säily kymmeniä tai satoja vuosia. Taideteos voi olla esimerkiksi ääntä, liikkuvaa kuvaa, katoavaa taidetta, performanssia, installaatiota tai internet-taidetta. Se voi olla myös kaava tai konsepti. Mikäli näitä teoksia hankitaan kokoelmiin, sovitaan teoksille elinkaari. Tarvittaessa voidaan myös sopia, mitä teokselle tapahtuu elinkaaren päättymisen jälkeen, eli miten se poistetaan museon kokoelmista. Ennakointi koskee myös lahjoituksia, joiden elinkaaresta sovitaan tarvittaessa jo lahjoitusehdoissa.

Myös mediataiteen muuttuvat formaatit sekä esitystekniikka aiheuttavat huomattavia haasteita perinteisen museaalisen säilyttämisen näkökulmasta. Mediataiteessa on mahdollista esimerkiksi, että taideteoksen tallennusmuoto vanhentuu. Museoiden kannalta ongelmia tuottavat lisäksi esitystekniikkaan liittyvät kysymykset, kuten missä määrin tekniikka luetaan teoksen osaksi ja miten sitä ylläpidetään. Mediataiteen hankintasopimuksissa määritellään erilaisia reunaehtoja teoksen säilytykselle ja uudelleen esittämiselle, esimerkiksi selvennyksenä sille, miten teoksen teknistä formaattia on mahdollista muuttaa teoksen säilymisen takaamiseksi.

Poistaminen voidaan nähdä myös yhtenä kokoelman kehittämisen välineistä. Helsingin taidemuseon kokoelmat muodostuvat kaupungin 1800-luvun loppupuolelta lähtien eri tavoin tekemistä hankinnoista, ja niihin onkin saatettu luetteloida myös tasoltaan heikkoa taidetta. Joitakin kokoelmien osia tai yksittäisiä teoksia pitääkin pystyä uudelleenarvioimaan. Arviointi on aina asiantuntijatyötä ja siinä tulee käyttää sovittuja kriteereitä.

Taideteosten ainutkertaisuus määrittelee vahvasti taidekokoelmista tehtäviä poistopäätöksiä. Poistopäätöksiä ei tehdä kevein perustein, ja päätöksiä tehtäessä muistetaan taidemuseon rooli ja vastuu taidevarannon ylläpitäjänä myös tuleville sukupolville. Muut erityisesti huomioon otettavat seikat liittyvät taiteilijan rooliin sekä tekijänoikeudellisiin kysymyksiin, kuten taiteilijan luoksepääsyoikeuteen teoksiinsa.

Yhtään kokoelmapoistoa ei tehdä ilman asianmukaista arviointia. Lopullisen poistoarvion ja poistoesityksen tekee aina taidemuseoammattilaisista koottu asiantuntijaryhmä keskustelun perusteella yhdessä määriteltyjä arviointikriteereitä ja ICOM:in museotyön eettisiä sääntöjä noudattaen.[12] Arviointi voi johtaa myös poistoprosessin keskeyttämiseen.

Poistoprosessissa hyödynnetään eri osapuolten asiantuntemusta ja tarvittaessa tukeudutaan asiantuntijalausuntoihin. Myös taiteilijan tai perikunnan huomioon ottaminen on ensiarvoisen tärkeää. Silloin, kun se on mahdollista, museo onkin poistoja tehdessään yhteydessä myös taiteilijaan tai tekijänoikeudenhaltijoihin.

Julkisen päätöksenteon kautta etenevä poisto pitää prosessin läpinäkyvänä. Taidemuseo määrittelee poistosta tiedottamisen tarpeen ja laajuuden tapauskohtaisesti, huolehtien, että prosessista tiedotetaan avoimesti kaikille tarvittaville osapuolille.

[12] Sisäinen liite: Poistoprosessi ja kaavake

Koko kaupungin kokoinen taidemuseo

HAM on koko kaupungin kokoinen taidemuseo. Helsinkiläisten taidekokoelmat levittäytyvät eri puolille kaupunkia ja tuovat iloa asukkaiden ja matkailijoiden arkeen. Noin 3 300 HAMin kokoelmaan kuuluvaa teosta löytyy julkisesta tilasta eri puolilla kaupunkia. Näkyvin osa kokoelmasta ovat Helsingin kaduilla, toreilla ja puistoissa sijaitsevat julkiset veistokset. Niiden lisäksi taidetta on sijoitettu erilaisiin julkisiin tiloihin, kuten kouluihin, terveyskeskuksiin ja kirjastoihin eri puolilla Helsinkiä. Taideteosten sijoitustoiminnan kautta HAMin asiakkaita ovat kaupungin toimipisteiden työntekijät, asiakkaat ja muut tilankäyttäjät. Jokaisen helsinkiläisen omaan taidekokoelmaan pääsee tutustumaan myös kokoelmanäyttelyissä ja verkon kautta. HAM lisää sijoituskohteissa julkiseen taiteeseen liittyvää viestintää mm. teoskylteillä.

Tuomalla julkista taidetta kaupunkiin ja ylläpitämällä sitä HAM luo viihtyisämpää julkista tilaa ja tuo kuvataidetta kaikkien kaupunkilaisten ulottuville. Keskeisenä tavoitteena on, että taide näkyy helsinkiläisten arjessa ja sitä on tasapuolisesti joka puolella kaupunkia. Julkisen taiteen toiminnan asiakkaina ovat siten kaupunkilaiset, matkailijat ja Helsingissä vierailevat.

Koska julkisen taiteen merkitys Helsingissä on vahvistunut viime vuosina, HAM kehittää siihen liittyviä hankkeita määrätietoisesti. Taidemuseon tuo julkisiin tiloihin esille merkittävää nykytaidetta, jonka avulla vahvistetaan kaupungin ja sen eri alueiden ominaispiirteitä, lisätään viihtyvyyttä ja luodaan visuaalisia maamerkkejä. Julkinen taide myös lisää kaupunkilaisten kiinnostusta ja vahvistaa heidän sitoutumistaan omaan elinympäristöönsä.

Alan kansainvälisessä keskustelussa keskeisiä teemoja ovat tapahtumaluonteisuus, osallistuminen sekä uusien tekniikoiden soveltaminen julkiseen taiteeseen. Nykytaiteen luonteeseen kuuluu usein määräaikaisuus. Ekologisen tietoisuuden kasvu ja ympäristökysymykset ovat myös tuoneet lisäsävyjä keskusteluun julkisen taiteen merkityksestä ja luonteesta.

Taidemuseo tarjoaa mahdollisuuksia uudenlaisille ratkaisuille ja rikastaa kaupunkikuvaa monipuolisella julkisella taiteella. Julkisen taiteen lähtökohtina tarkastellaan paikan fyysisten ja maantieteellisten piirteiden ohella myös sen sosiologista, kulttuurista ja taloudellista kontekstia. Monumenttien luomisen sijaan paikkasidonnaisuus, yhteisön osallisuus ja yhteistyö ovat nykyisin keskeisiä tekijöitä teosten tuottamisessa. Kysymys siitä, mitä taide viestittää ja kenelle, eli yleisön ja teoksen sisällön suhde painottuu aiempaa enemmän. Asukkaiden ajatusten kuuleminen on tärkeä osa julkisen taiteen keskustelua.

HAM tuo julkista taidetta ensisijaisesti alueille, joissa sitä ei vielä ole tai sitä on vähän. Vuosina 2016–18 HAM keskittyy aluetyössään Jakomäkeen hankkeella *Taidetta sataa Jakomäkeen*. Pilottihankkeen tavoitteena on kaupunkilaisten osallistaminen ja korkealaatuisen taiteen vieminen Jakomäkeen. Hankkeen tarkoituksena on lisäksi edistää jakomäkeläisten yhteisöllisyyttä, vahvistaa positiivista kuvaa alueesta ja luoda viihtyisää kaupunkia. Projekti on alkanut tutustumalla Jakomäkeen ja sen asukkaisiin järjestämällä Jakomäessä taidepajoja ja -leirejä ja jakomäkeläisten vierailuja HAMiin. Samalla kun taidetoimintaa on viety alueelle, on kartoitettu mahdollisia osallistujia tuleviin, taiteilijavetoisiin yhteisöllisiin kaupunkitaideprojekteihin. Tulevaisuudessa HAMin kokoelmateoksia viedään alueen julkisiin tiloihin, ja tapahtumiin. Jakomäkeen tulee myös uutta julkista taidetta.

Pilottihankkeen tavoitteena on HAMin yleisösuhteen kehittäminen, yhteistyö kaupungin eri toimijoiden välillä sekä uudenlaisten julkisen taiteen ja osallistavan aluetyön mallien kehittäminen museolle. Hankkeen avulla kerätään kokemusta ja kehitetään toimintamalleja käytettäväksi eri puolilla kaupunkia.

Julkinen taide

HAM on keskeinen uusien teosten tuottaja, julkisen taiteen toimija ja prosenttiperiaatteella toteutettavien teosten asiantuntija Helsingissä. Korkeatasoisen, jatkuvasti karttuvan julkisen taiteen kokoelman ansiosta HAMilla on erityisasema Suomen taidemuseokentällä.

Koska julkinen taide luo osaltaan rakennettua ympäristöä ja julkisen taiteen teokset ovat pääosin tarkoitettu pysyviksi, HAM perehtyy julkisen taiteen hankinnoissa eri taiteilijoiden, tekniikoiden ja materiaalien lisäksi sijoituspaikan historiaan ja erityispiirteisiin sekä kuulee alueen toimijoita.

Julkisen taiteen seuraaminen myös kansainvälisellä tasolla on edellytys uusien tuotantotapojen kehittämisessä. HAM tuottaa laajojen verkostojensa avulla Helsinkiin merkittäviä, mahdollisesti museon muuhun näyttelytoimintaan liittyviä, kansainvälisen tason julkisen taiteen projekteja. Viime vuosina Helsingin vetovoimaisuutta kansainvälisenä kuvataidekaupunkina ovat lisänneet mm. HAMin vuonna 2014 toteuttama taiteilija Tatsu Nishin *Hotel Manta of Helsinki* sekä kesällä 2016 Esplanadin puistossa ja Helsingin kasvitieteellisessä puutarhassa esillä olleet japanilaistaiteilija Yayoi Kusaman teokset *Täplien nousu puihin* ja *Narkissos-puutarha*. Tulevaisuudessa julkisen taiteen ja taidemuseon näyttelytoiminnan yhteyksiä tullaan tiivistämään vielä enemmän.

Taidemuseo toteuttaa lähivuosina lisää erilaisia tapahtumaluonteisia, tilapäisiä tai määräaikaisia julkisen taiteen hankkeita, joille määritellään elinkaari. Elinkaaren päättymisen jälkeen teosta ei ylläpidetä ja se voidaan kattavan dokumentoinnin jälkeen myös poistaa. Lisäksi vahvistetaan käytäntöä, jossa korjauksiin voi käyttää julkisen taiteen määrärahoja. Varsinkin julkisessa taiteessa elinkaariajattelu vapauttaa tuottamaan monipuolisia, uudenlaisia ja kokeilevia projekteja.

Julkisen taiteen hankkeet toteutetaan tiiviissä yhteistyössä kaupungin muiden toimijoiden, erityisesti kaupunkiympäristön toimialan sekä kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan kanssa. Uusia toimintamalleja kehitetään ja yhteistyötä muidenkin hallintokuntien kanssa tiivistetään, mikä mahdollistaa kokonaisvaltaisempien ja kulttuurisesti laaja-alaisempien projektien toteutuksen kaupungilla.

Taidemuseolla on kaupungin toimijana velvollisuus tuottaa kuvataidepalveluita tasapuolisesti eri puolille kaupunkia. Julkista taidetta toteutetaankin entistä enemmän alueille, joissa ennestään ei ole julkista taidetta tai sitä on vähän. Näin lisätään osaltaan alueiden tasa-arvoisuutta ja tavoitetaan yleisöjä aiempaa monipuolisemmin. Alueilla tehdään myös aktiivisesti yleisötyötä ja osallistetaan asukkaita.

Kaikki julkiseen tilaan tuotetut teokset eivät ole osa taidemuseon kokoelmia. Kaupunkitilaan tuottavat taidetta myös monet yksityiset toimijat, yritykset ja valtio. Lisäksi kaupunki tukee erilaisten väliaikaisten julkisen taiteen teosten sijoittamista kaupunkitilaan. Taidemuseo suhtautuu näihin hankkeisiin myönteisesti eikä sillä ole tarvetta valvoa tätä toimintaa.

Katutaide

Suomalaisten museoiden ja kulttuuri-instituutioiden tehtäväkentässä katutaide on verrattain uusi ilmiö, joka on alkanut vasta muutaman viime vuoden aikana näkyä taidemuseoiden ohjelmistossa. Katutaiteesta on tullut luvattoman vandalismin sijaan hyväksytty julkisen taiteen muoto. Tänä päivänä se on suosittu kuvataiteen urbaani muoto, johon kuuluvat esimerkiksi katutiloissa tapahtuvat performanssit, installaatiot, graffitit, tarrat, julisteet, sapluunatyöt ja muraalimaalaukset. Visuaalisen ja esteettisen puolen lisäksi tärkeää on usein yhteiskunnallinen sanoma. Suomeen katutaide saapui 1980-luvuilla graffitien muodossa, mutta vasta 2000-luvulla Helsingissä on alettu ottaa vaikutteita laajemmin kansainvälisiltä katutaiteen tekijöiltä ja sen erilaisista ilmenemismuodoista.

Katutaide on julkisessa tilassa tehtyjä omaehtoisia, paikkasidonnaisia taidetekoja: maalauksia, interventioita ja tapahtumia. Se ei ole tiukkarajaisesti määriteltävissä, koska sen muodot ja välineet muuttuvat ja sitä leimaa ajankohtaisuus myös sisällön tasolla. Katutaiteeseen liittyy vapaus, mikä useimmiten tarkoittaa myös instituutioiden ulkopuolella tehtävää taidetta.

HAM edistää alansa keskeisenä toimijana monipuolisen julkisen taiteen tuotantoa Helsingissä. Tukemalla katu- ja kaupunkitaiteen eri muotoja HAM lisää asukkaiden viihtyvyyttä ja elävöittää kaupunkikuvaa. HAM toteutti julkisen taiteen määrärahoilla ensimmäisen katutaiteen teoksensa, Jussi TwoSevenin *Bubo Bubon* vuonna 2015 Itä-Pasilaan.

Katutaiteen tiimoilta HAM tekee yhteistyötä eri kumppaneiden ja ulkopuolisten asiantuntijoiden kanssa. Taidemuseo on mukana kaupungin perustamassa ja nuorisoasiankeskuksen vetämässä työryhmässä, joka laatii pelisäännöt katutaiteen hankkeille, niiden etenemiselle ja sille, että tiedonkulku eri viranomaisten välillä toimii jouheasti. Luvallisen katutaiteen tekemistä helpotetaan. Pelisääntötyöryhmä kirjaa periaatteet kaupunkilaisten ottamisesta mukaan suunnittelutyöhön.

Taidemuseo myös avaa yleisölle katutaiteen historiaa, termistöä ja sen erilaisia ilmenemismuotoja. HAM on saanut vuonna 2015 lahjoituksena katutaiteen arkistomateriaalia. Katutaiteen näyttely on sisällytetty vuoden 2018 Tennispalatsin näyttelyohjelmistoon. Vahvojen kansainvälisten verkostojensa ansiosta HAMilla on myös mahdollisuus esitellä katutaiteen merkittäviä kansainvälisen tason tekijöitä näyttelyissään.

Kaupungille sijoitettu taide

HAM sijoittaa kokoelmansa teoksia sairaaloihin, palvelukeskuksiin, oppilaitoksiin, kirjastoihin ja muihin kaupungin toimitiloihin eri puolille Helsinkiä. Ensisijaisia sijoituskohteita ovat julkiset tilat tai tilat, joiden julkisuusaste on muuten korkea. Teoksia sijoitetaan lähinnä toimipisteiden hallinto- ja yleisötiloihin. Sijoituskohteina ovat tärkeitä uudet rakennukset, remontoidut tilat tai sellaiset toimipisteet, joissa ei ennestään ole taideteoksia. Tällöin kohdetta voidaan suunnitella yhtenä kokonaisuutena.

Teoksia sijoitetaan projektiluonteisesti niille alueille, joissa ei ennestään ole taideteoksia. Sijoituskohteiden valinnassa HAM pyrkii tasapuolisuuteen myös eri toimialojen kesken. Kohteita suunnitellaan kokonaisuuksina uudelleen projektikohtaisesti.

Sijoitustoiminta lisää HAMin näkyvyyttä sen näyttelytilojen ulkopuolella ja tekee teoksista ja siten kuvataiteesta entistä saavutettavampia. Se myös tuo kokoelman teoksia tunnetuksi niiden ihmisten keskuudessa, jotka eivät käy museoissa tai muuten kohtaa taidetta arjessaan. HAM toimittaa sijoituskohteisiin teoslaput ja lisäinformaatiota sijoitetuista teoksista. HAM lisää tulevaisuudessa kaupunkilaisten ja käyttäjien osallistamista muiden julkisen taiteen hankkeiden lisäksi myös taideteosten sijoitustoiminnassa, esimerkiksi osallistamalla heitä teosten valinnoissa.

Keskustelu taiteesta kuuluu olennaisena osana sijoitustoiminaan. Prosessi alkaa keskustelusta, jossa käydään läpi asiakkaan tarpeet ja toiveet, minkä jälkeen HAMin kokoelma-asiantuntijat käyvät kohteessa suunnittelemassa mahdollista ripustusta, esittelevät kokoelmaa ja keskustelevat taideteosvaihtoehdoista.[13] Sijoituspaikkojen näkökulma otetaan aina huomioon taidetta sijoitettaessa.

Sijoituskohteissa yleisöt tavoitetaan välittömästi. Se, kuinka laajan yleisön taideteos tavoittaa, riippuu kohteen julkisuusasteesta. Esimerkiksi kirjastojen ja terveyskeskusten kaikille avoimiin tiloihin sijoitetut teokset saavat laajemman yleisön kuin yksittäisen työntekijän huoneessa oleva teos. Toisaalta taideteos työhuoneessa, jossa käy paljon vieraita voi saada laajaakin huomiota. Taiteella voidaan myös herättää keskustelua, ja se voi toimia sijoituspaikoissa keskusteluiden käynnistäjänä. Taiteella on myös merkittävä työympäristön viihtyisyyttä lisäävä merkitys, kun asiakkaan lähtökohdista valittu taide on läsnä työpaikkojen päivittäisessä arjessa.

Kokoelmat verkossa

HAM tekee kokoelmiaan kaupunkilaisille tutuiksi ja saavutettaviksi eri tavoin. Kokoelmanäyttelyiden, julkisten taideteosten ja kaupungin toimitilojen lisäksi jokaisen helsinkiläisen omaan taidekokoelmaan pystyy tutustumaan myös verkossa. Sosiaalisen median, verkkosivujen ja veistoshakusivuston kautta HAM tavoittaa laajasti taiteesta kiinnostuneita. HAM esittelee verkkosivuillaan kokoelmaansa, sen historiaa, uusimpia hankintojaan ja toimintaansa. HAMin tavoitteena onkin tehdä kokoelmia saavutettavammaksi ja tunnetummaksi verkossa.

Myös kaupungin kaikki julkiset veistokset ovat yleisön nähtävissä taidemuseon verkkosivuilla. Veistospankkiin on koottu kaikkiaan 450:n Helsingissä sijaitsevan veistoksen tiedot. Perustietojen lisäksi pankista löytyy myös taustaa teoksista sekä niiden sijaintitiedot kartalla. Kartat on toteutettu yhteistyössä Pääkaupunkiseudun palvelukartan kanssa. Julkisten teosten sijaintitiedot löytyvät myös avoimena datana.

Kokoelmien digitointi ja niiden saavutettavuus ovat tämän päivän museotyön keskeisiä kysymyksiä. Kokoelmien avaaminen yleisölle avoimessa datassa onkin valtakunnallinen tavoite koko Suomen museokentällä. HAM panostaa tulevaisuudessa entistä enemmän avoimeen dataan, ja avaa useampia helsinkiläisten taidekokoelman teoksia kaikkien hyödynnettäväksi.

[13] Sisäinen liite: Sijoitusprosessi

Suurin haaste taidekokoelmien avaamiseksi avoimeen dataan on tekijänoikeuslainsäädännössä ja -korvauksissa. Tekijänoikeudellinen suoja-aika on voimassa 70 vuotta tekijän kuolemasta. HAMin kokoelmista suurin osa on teoksia, jotka ovat tekijänoikeudellisen suoja-ajan piirissä ja siten vaativat kuvankäyttöluvan. Haaste on yhteinen kaikille maamme taidemuseoille ja siihen haetaan yhteistä ratkaisua. Taidemuseoille on tärkeää saada yhteinen ratkaisu tekijänoikeutta koskeviin kysymyksiin, jotta kokoelmien laajempi avaaminen yleisölle on mahdollista ja taideteokset saadaan verkkoon kuvineen.

Koska julkisella paikalla sijaitsevia taideteoksia koskevat säännökset ovat väljemmät, HAM tuo julkisen taiteen kokoelmaansa vahvasti verkkoon. HAMin verkkosivuilla on esimerkiksi julkisen taiteen reittejä, jotka johdattavat kaupunkilaiset ja matkailijat uudella tavalla veistosten äärelle. HAMin usealle kielelle käännetyt veistosreitit on tehty mobiililaitteilla käytettäväksi, ja niiden avulla Helsingin julkisiin veistoksiin voi tutustua vaikkapa juosten. Tällä hetkellä HAM tarjoaa viisi erilaista veistosreittiä eri puolilla kaupunkia.

Taidemuseo kartuttaa myös kaupunkilaisten omia muistoja, kokemuksia ja tarinoita heidän suhteestaan julkisessa tilassa olevaan taiteeseen. Julkiset veistokset sijaitsevat kaupunginosien keskeisillä paikoilla, siellä missä helsinkiläiset viettävät arkeaan ja juhlivat juhliaan. HAM kerää tapahtumissa ja verkkosivuillaan veistosmuistoja tarkoituksenaan antaa ääni kaupunkilaisten moninaisille veistoksiin liittyville muistoille.

HAMin kokoelmaorganisaatio ja resurssit

Kokoelmatyön tekemiseen tarvitaan monenlaista osaamista ja ammattitaitoa sekä yhteistyötä eri ammattiryhmien, kaupungin toimijoiden ja erilaisten yhteistyökumppanien välillä.

Kokoelmatyöstä HAMissa vastaa kaksi yksikköä. Toisen vastuulla on HAMin taidekokoelmat, toisen työ keskittyy julkiseen taiteeseen. Kokoelmatyötä tekevät päälliköiden alaisuudessa kaikki amanuenssit, assistentit ja museolehtorit, osa täysipäiväisesti ja osa muiden tehtäviensä rinnalla. Kokoelmayksikössä on lisäksi kaksi tiimiä: *koordinointi ja projektien tekninen toteutus*, sekä *taidekonservointi ja taideteosturvallisuus*. Taidemuseon tekninen henkilökunta huolehtii kokoelmateosten konservoinnista, siirtämisestä, ripustamisesta, kuljetuksista, varastoinnista, lainaamisesta muille näyttelynjärjestäjille, valokuvaamisesta ja kuva-arkiston päivittäisestä työstä.

Kokoelmatyötä tehdään Tennispalatsin lisäksi HAMin uudessa, Helsingin kaupunginmuseon kanssa yhteisessä kokoelmakeskuksessa. Vuonna 2016 peruskorjauksen jälkeen käyttöönotetussa kokoelmakeskuksessa on taideteosten säilytystilojen lisäksi tilat konservoinnille, valokuvaukselle, kehystykselle, verstaalle ja toimistoille. Kokoelmakeskuksessa kaikki tilat ovat yhteiskäytössä ja logistiikan sekä ylläpidon prosesseja kehitetään tiiviissä yhteistyössä kaupunginmuseon kanssa.

Uusien tilojen myötä kaikki kokoelmiin liittyvät prosessit ovat tehostuneet huomattavasti. Perehtyminen kokoelmien sisältöön on helpottunut merkittävästi ja näin kokoelmien sijoittamiselle sekä esittelylle näyttelyissä ja verkossa on avautunut uusia mahdollisuuksia. Kokoelmakeskus sujuvoittaa myös huomattavasti taideteosten dokumentointia ja tutkimusta.

Taideteosten säilymisen turvaamiseksi kaikissa taidemuseon varastoissa ja teknisissä työtiloissa noudatetaan kansainvälisten museostandardien mukaisia olosuhteita. Kiinteistöissä on myös asianmukaiset turva- ja säilytysjärjestelmät. Käyttöönotettu kokoelmakeskus on parantanut taideteosten ylläpidon laatua. Uusi säilytysjärjestelmä sekä muuton yhteydessä kehitetyt muut taideteosten pakkaukseen ja säilytykseen liittyvät uudet ratkaisut varmistavat teosten korkealaatuisen säilytyksen.

Asiantuntijatyö kokoelmien parissa

HAM toimii Helsingin kaupungissa kuvataiteen asiantuntijana. HAMin henkilökunta tekee monipuolista asiantuntijatyötä kokoelmien parissa. Kaikki kokoelmien hankintaan ja ylläpitoon, kuten kokoelmanäyttelyihin, julkisen taiteen uusiin hankkeisiin, prosenttirahatyöhön, julkisten taideteosten ylläpitoon, teoslainoihin, sijoituksiin, uushankintoihin, kokoelmahallintaan, taidekasvatukseen, tuotteistamiseen, kaupalliseen käyttöön ja tutkimustyöhön liittyvät tehtävät kirjataan prosesseiksi, joita arvioidaan ja päivitetään säännöllisesti.

Päätökset taideteoshankinnoista tekee aina taidemuseon johtaja määriteltyjen hankintarajojen mukaisesti. Päätösprosessit avataan kokoelmapolitiikan liitteessä[14].

Uushankintoja valmistelee taidemuseon johtajan kokoama ja hänen alaisuudessaan toimiva taidehankintaryhmä. Sen jäsenet valmistelevat taideteoshankintoja ja tekevät hankintaehdotuksia taidemuseon johtajalle taidemuseon kokoelmapolitiikkaan kirjattuja hankintaperiaatteita noudattaen.

Taidemuseon henkilökunnan edustajista koostuva julkisen taiteen työryhmä valmistelee uusien julkisten taideteosten hankinnat ja koordinoi eri osapuolten välistä yhteistyötä. Ryhmä käsittelee teosten ylläpitoon, huoltoon, esittämiseen ja yleisötyöhön sekä asiakasnäkökulmaan liittyviä asioita. Julkisen taiteen ryhmä valmistelee taidemuseon johtajalle myös prosenttiperiaatteella toteutettavat hankintaehdotukset. Prosenttirahahankinnoissa taidemuseo toimii asiantuntijana ja tekee ehdotukset taiteilijavalinnoista. Taidemuseon johtaja tekee päätökset, joissa esitetään taiteilijavalintaa, luonnoksen tilaamista, teoksen tilaamista ja teoksen valmistuttua päätöksen teoksen liittämisestä kokoelmiin.

HAM kartuttaa tietoa kokoelmistaan jatkuvasti. Tutkimustyö yhdistyy luontevasti kokoelmista tehtäviin tai niihin liittyviin näyttelyihin. Tennispalatsin laajentuneet näyttelytilat ja kokoelmakeskuksen uudet, ajanmukaiset säilytystilat mahdollistavat entistä paremmalla saavutettavuudellaan mahdollisuuden tarkastella helsinkiläisten taidekokoelmia kokonaisuudessaan.

Taidemuseon sisältötyöntekijöillä on kullakin kokoelmista oma vastuualueensa, jonka asiantuntijana he toimivat. HAMissa kokoelmatyötä tekee heidän lisäksi iso joukko eri alojen ammattilaisia, mm. erilaisten yleisötyöhankkeiden ja taidekasvatusprojektien, julkisen taiteen opastuskierrosten ja reittien, kyltitysten, kokoelmanäyttelyiden museopedagogian, markkinoinnin ja viestinnän parissa. Yleisötyötä tullaan myös vahvistamaan kokoelmatoiminnassa sekä julkisen taiteen toiminnassa.

Taidemuseo tekee yhteistyötä kokoelmien tutkimuksessa ja arvotuksessa myös ulkopuolisten taidehistorioitsijoiden ja alan muiden asiantuntijoiden kanssa. Kokoelmiin kohdistuvaa tutkimusyhteistyötä yliopistojen ja ulkopuolisten asiantuntijoiden kanssa lisätään tulevaisuudessa.

Laadukas kokoelmatyö edellyttää jatkossakin syvää asiantuntijuutta ja sen jakamista. Viime vuosina HAM on teettänyt tietyistä kokoelmien osista tutkija-arvioita. Tutkimusverkoston rakentamista jatketaan ja tutkimusyhteistyötä lisätään alan ammattilaisten, yliopistojen, korkeakoulujen ja ammatillisten oppilaitosten kanssa. Muun muassa kaupunginmuseolta taidemuseolle siirtyneestä Kenraaliluutnantti Otto W. Furuhjelmin kokoelmasta on viritetty tutkimusyhteistyöhankkeita. Osa kokoelmien tutkimustyöstä yhdistyy luontevasti niistä tehtäviin tai niihin liittyviin näyttelyihin.

Kokoelman teostietoja tarkistetaan ja täydennetään jatkuvasti. Kaikki HAMin sisältötyöntekijät huolehtivat omalta osaltaan tietojen tallentamisesta kokoelmahallintajärjestelmään. Näyttelystä vastannut kuraattori tai projektin vetäjä vie kokoelmateoksista näyttelytoiminnan ohessa syntyneen tutkimustiedon kokoelmahallintajärjestelmään.

Taideteokset liikkuvat kaupungin toimipisteiden, taidemuseon varaston ja konservointilaitoksen välillä jatkuvasti. Uusien sijoituskohteiden lisäksi taidemuseo huolehtii jo sijoituksessa olevien teosten siirroista, välivarastoinnista ja uudelleen sijoituksesta. Sijoitustoiminnan haasteena ovat avokonttorit ja arkkitehtuuriset ratkaisut, joissa seinätilaa on vähän.

Lainaustoiminta on tärkeä osa kokoelmatyötä ja tekee Helsinkiä ja sen taidekokoelmaa laajasti tunnetuksi. HAMin verkostoja hyödynnetään, ylläpidetään ja kasvatetaan aina lainattaessa kokoelmateoksia eri näyttelynjärjestäjien näyttelyihin Suomessa ja ulkomailla. HAMin kokoelmatyön kansainvälisyyttä vahvistetaan viemällä HAMin teoksia ja näyttelyjä tulevaisuudessa yhä vahvemmin myös ulkomaille. Lainaprosessista ensimmäisistä yhteydenotosta sopimusten tekemiseen ja kuljetusten koordinointiin vastaavat museon registraattorit.[15]

---

[14] Liite: Päätökset taidehankinnoista (toimintasääntöön, liitetään kun valmistuu)

[15] Sisäinen liite: Lainaprosessi

Digitalisaatio muuttaa museoiden toimintatapoja ja palveluja, mutta se tarjoaa myös mahdollisuuksia vuorovaikutuksen lisäämiseen yleisön kanssa. Yhtenä mahdollisuutena on yhteisöjen osallistamisen kulttuuriperinnön tallentamiseen. Tätä työtä HAMissa on tehty mm. yleisön veistosmuistojen tallentamisessa. Uusia digitaalisia palveluja tullaan kehittämään asiakaslähtöisesti.

HAM tekee kokoelmayhteistyötä jatkossakin myös alueen taidemuseoiden kanssa. Kokoelmien selkeämpi profilointi on taidemuseoiden tulevaisuuden haaste.

Kokoelmahallinta

HAMin kokoelman teostiedot tallennetaan taidemuseotoiminnan yleisten ja yhteisten periaatteiden mukaiseen kokoelmahallintajärjestelmään. Kokoelmahallintajärjestelmällä hallinnoidaan taideteoksiin liittyvää tietovarantoa, kuten kokoelmien teosten provenienssitietoja, teosten taustaa ja historiatietoja, tekijätietoja, tietoja kokoelmista, lahjoittajista ym. tutkimukseen liittyvää aineistoa.

Kaikki HAMin kokoelmiin hankitut ja lahjoituksina saadut teokset dokumentoidaan, inventoidaan ja luetteloidaan kokoelmahallintajärjestelmään. Uudet teokset tallennetaan järjestelmään, kun teos on vastaanotettu ja taidemuseon hallinnassa. Julkisen taiteen teokset saavat inventointinumeron, kun ne valmistuvat. Luetteloinnin tukena käytetään Museo 2015 –hankkeen myötä valmistunutta *Museoiden luettelointiohjetta*.

Teosten perustietojen lisäksi järjestelmään kirjataan esimerkiksi teosten hankintatiedot, paikkatiedot ja konservointitiedot. Kirjaa pidetään myös näyttely-, sijoitus- ja lainaustoiminnasta sekä monivuotisista julkisen taiteen hankkeista. Järjestelmään viedään myös taideteoksiin liittyvää aineistoa kuten konservointi- ja huoltokuvia sekä ripustusohjeita. Sen lisäksi kokoelmahallintajärjestelmä palvelee museon kuva-arkistoa. Taidemuseon kokoelmahallintajärjestelmässä on myös lähinnä museon omaa käsikirjastoa palveleva tietokanta lähdekirjallisuudelle.

Julkisten veistosten ylläpitoa ja huoltoa varten kehitetty veistoshuoltorekisteri on osa kokoelmahallintajärjestelmää. Rekisteriin viedään keskitetysti kaikki veistoksia koskevat konservointi- ja huoltotiedot, materiaalitiedot sekä taiteilijoiden antamat hoito-ohjeet sekä kuvat. Rekisteri on taidemuseon ja rakennetun ympäristön toimialan veistosten ylläpidosta huolehtivan palvelun (rakennetun ympäristön toimialan ja STARAn nimettyjen yhteyshenkilöiden) yhteiskäytössä.

Järjestelmästä löytyvät kaikkien kokoelmaan kuuluvien, taidemuseon hallintaan deponoitujen sekä kaupungin muualle deponoimien taideteosten lisäksi myös HAMin kokoelmista poistetut teokset. Vaikka taideteos tuhoutuu tai poistetaan muista syistä HAMin kokoelmista, sen tiedot säilytetään kokoelmahallintajärjestelmässä ja kaupungin kirjanpidossa. Kokoelmista kadonneet, tuhoutuneet sekä museoiden yhteisten periaatteiden ja ICOMin eettisten sääntöjen mukaisesti poistetut teokset siirretään vuonna 2017 osana kokoelmahallintajärjestelmää käyttöön otettavaan poistokokoelmaan. Teostiedot säilytetään siis järjestelmässä, vaikka teosta ei fyysisesti enää olisi olemassa.

Poistokokoelman lisäksi muodostetaan HAMin aineistokokonaisuus, johon luetteloidaan taidemuseon kokoelmiin läheisesti liittyvä arkistomateriaali sekä näyttelyistä HAMille kertynyt ja kertyvä materiaali, jota ei liitetä taidekokoelmiin. Siihen on mahdollista liittää myös kokoelmiin aikojen kuluessa liitettyjä objekteja, kuten esimerkiksi koulujen kokoelmissa olevia vanhoja jäljennöksiä. Tästä aineistosta on myös mahdollista tehdä poistoja.

Taidemuseon kokoelmayksikkö ja julkisen taiteen yksikkö ylläpitävät, päivittävät ja täydentävät kokoelmahallintajärjestelmää. Teosten paikkatietoja päivittävät omalta osaltaan amanuenssit, konservaattorit, museomestarit ja registraattorit. Palvelimen ylläpitäjä huolehtii järjestelmän varmuuskopioinnista. Järjestelmän pääkäyttäjät ohjaavat ja kouluttavat muita tietojen tallennuksessa. Järjestelmän raportti liitetään osaksi kaupungin pääomakirjanpitoa, joka tarkastetaan vuosittain tilinpäätöksen yhteydessä. Kirjanpidossa taideteoksista ei tehdä poistoja.

Kokoelmien digitointi, tietojen pitkäaikaissäilytys sekä tiedon saavutettavuus ovat tämän päivän museotyön keskeisiä kysymyksiä. HAM oli mukana asiaan paneutuneessa valtakunnallisessa *Museo 2015* – hankkeessa, jonka päätavoitteita olivat museoiden kokoelmahallinnan prosessien yhtenäistäminen, museoiden kokoelmahallinnan kokonaisarkkitehtuurin ja sen hallintamallin laatiminen sekä edellytysten luominen mahdollisen yhteisen kokoelmahallintajärjestelmän hankintaan ja käyttöönottoon.

HAM ottaa lähivuosien aikana käyttöön uuden kokoelmahallintajärjestelmän, joka tehostaa kokoelmien saavutettavuutta ja käytettävyyttä.

Kuvallinen tallennus

Kuvat ovat oleellinen osa kaikkea kokoelmatoimintaa. Hyvälaatuiset kuvat ovat edellytys sille, että taideteokset saadaan verkkoon yleisön saavutettavaksi. Laadukkaat kuvat ovat avainasemassa, kun halutaan esitellä taidekokoelmia kaupunkilaisille ja suuremmalle yleisölle, kertoa teoksista eri tavoin tai hyödyntää niitä kaupallisesti. Ne ovat tärkeitä myös parannettaessa kokoelmien saavutettavuutta esimerkiksi liitettäessä taidemuseon kokoelmiin kuuluvia teoksia julkisiin sähköisiin tietokantoihin.

Tehokkaan ja asianmukaisen kokoelmahallinnan kannalta on olennaista, että mahdollisimman monesta kokoelman taideteoksesta on olemassa laadukas valokuva. Kokoelmien kuvaaminen mahdollistaa kokoelmien hyödyntämisen kaikessa taidemuseon toiminnassa.

Taidemuseon valokuvaajat kuvaavat kaikki HAMin kokoelmien uudisostot. Myös kaikki lainaan lähtevät tai kaupungin tiloihin eri puolille Helsinkiä sijoitettavat teokset kuvataan ennen kuljetuksia, sekä mahdollisesti myös näyttely- tai sijoituspaikassaan. Julkisen taiteen ja julkisten veistosten kokoelmiin kuuluvat teokset kuvataan mahdollisimman pian niiden valmistumisen jälkeen. Ei-pysyvien ja tapahtumaluontoisten julkisten teosten kohdalla dokumentoinnin merkitys korostuu.

HAMin kuva-arkisto ylläpitää myös kaikki museon digitaaliset kuvatiedostot käsittävää kuvapankkia. Myös teoskuvista julkaisu- ja katselukäyttöön soveltuvien tiedostojen tekeminen kuuluu kuva-arkiston vastuulle. Kuva-arkisto palvelee mediaa, tutkijoita ja muita museoita kuviin ja kuvalainaukseen liittyvissä tehtävissä.

Teosturvallisuus ja konservointityö

HAM turvaa helsinkiläisten taidekokoelman säilymisen tuleville sukupolville. Taideteosten turvallisen säilytyksen, käsittelyn ja esittämisen takaaminen on ensiarvoisen tärkeää kaikkia kokoelmatoimintaan liittyviä päätöksiä tehtäessä.

Taidemuseon kaikesta toiminnasta on tehty riskienhallintasuunnitelma. Riskitekijöiden arviointi on osa taidemuseon jokapäiväistä toimintaa ja sen toteutumista valvoo HAMin johtoryhmä. Sekä kokoelmakeskuksen että Tennispalatsin tiloissa on kiinnitetty erityistä huomiota turvallisuusriskien tunnistamiseen ja varustelutason parantamiseen. Turvallisuusryhmä tukee HAMin riskienhallintaa ja sen toteutumista valvoo taidemuseon johtoryhmä.

Kokoelmakeskuksen turvataso on korkea. Sekä Tennispalatsin näyttely-, konservointi- ja kuva-arkistotilat, että HAMin ja Helsingin kaupunginmuseon yhteinen kokoelmakeskus on varustettu suositusolosuhteita ylläpitävällä tekniikalla sekä asianmukaisilla murto-, sammutus- ja palohälytyslaitteistoilla. Kokoelmakeskuksen ja Tennispalatsin näyttelytilojen pelastussuunnitelmat päivitetään tarvittaessa.

Asianmukaisen säilytyksen ja käsittelyn lisäksi kokoelmien pitkäaikaisen säilymisen turvaa korkealaatuinen konservointityö. HAMin kokoelmakonservaattorit tekevät kokoelmien säilyttämiseksi sekä ennaltaehkäisevää että korjaavaa konservointityötä. Työtehtävät sijoitettavan ja lainattavan taiteen, kokoelmanäyttelyiden, HAMin tuottamien kiertonäyttelyiden ja julkisen taiteen parissa ovat monipuolisia ja vaativat ammattitaitoa ja kokemusta. Konservaattorit valvovat myös taidemuseon työ-, säilytys- ja näyttelytilojen olosuhteita.

Aina kun kokoelmateos sijoitetaan kaupungin tiloihin konservaattorit tarkastavat, huoltavat ja konservoivat lähtevät teokset. Taidemuseon kokoelmiin kuuluvien teosten sijoittaminen julkisiin tiloihin on aina riskialtista. Vaikka kaupungin tilojen olosuhteet ovat vaihtelevia, sijoitetun taiteen osalta riskejä pyritään

ennakoimaan ennaltaehkäisevällä konservoinnilla, teosten suojauksella sekä sijoituspaikkojen huolellisella valinnalla.

Sijoituspaikkojen kanssa tehtävässä sijoitussopimuksessa määritellään tarkemmin sijoitustoiminnan ehdot. Sopimuksella pyritään kiinnittämään huomiota teosturvallisuuteen ja siten ennalta ehkäisemään mahdollisia vaurioita. Sijoituskohteilla on myös velvollisuus ilmoittaa taidemuseolle kaikista teoksiin liittyvistä muutoksista. Sijoitettujen teosten hallinta säilyy taidemuseolla. Taidemuseo vastaa kokoelmateosten ripustuksesta, siirroista, välivarastoinneista, uudelleen sijoituksesta ja huonokuntoisten teosten konservoinnista.

Teosten kuntoa tarkkaillaan inventointikäynneillä sekä aina tilojen korjausten tai muuttojen yhteydessä. Sijoituskohteilla on myös velvollisuus ilmoittaa taidemuseolle kaikista teoksiin liittyvistä muutoksista. Taidemuseo tekee myös 5-6 vuoden välein kattavan inventaariopostituksen sijoitushallintokuntiin, jonka yhteydessä teosten paikkatiedot ja sijoituspaikkojen yhteystiedot päivitetään kokoelmahallintajärjestelmään. HAMin Helmeen on liitetty tietoa teosten sijoittamisesta ja yhteyshenkilön roolista.

Myös silloin, kun HAMin kokoelmateoksia lainataan muille näyttelynjärjestäjille, otetaan huomioon teosturvallisuuteen liittyvät asiat. Teoslainoista päätettäessä kuullaan aina konservaattoreita, jotka tarkistavat, että lainaavan tahon näyttelytilat täyttävät olosuhteiltaan HAMin vaatimukset ja että teoksen kunto kestää lainaamisen. Kaikista taideteoslainoista tehdään kirjallinen lainasopimus, jossa lainaaja sitoutuu noudattamaan HAMin yleisiä lainaehtoja. Ehdot määrittelevät tarkemmin monia teosturvallisuuteen kuten esittämiseen, kuljetuksiin ja vakuutuksiin liittyviä asioita. Mikäli jokin tärkeä ehto ei täyty, teoksia ei lainata. Konservaattorit toimivat tarvittaessa myös kuriireina, jotka varmistavat teosten asianmukaisen kuljetuksen ja käsittelyn, erityisesti kun on kyse kansainvälisistä lainoista.

Myös HAMin kokoelmaan kuuluva julkinen taide vaatii jatkuvaa huoltoa. Julkisen taiteen teokset ovat osa rakennettua kaupunkiympäristöä, joten ne altistuvat erilaisille ulkoisille tekijöille. Myös uudet materiaalit ja tekniikat luovat haasteita julkisen taiteen ylläpidolle. HAM arvioikin riskit tarkkaan jo materiaalivalinnoissa.

Julkisen taiteen teosten sekä prosenttiperiaateteosten määrä on merkittävästi kasvanut viime vuosina. Kaiken tämän seurauksena julkisen taiteen teosten vaatimat huolto- ja konservointitoimenpiteet ovat lisääntyneet huomattavasti. Koska julkisten veistosten vaatimat kunnostustoimenpiteet ovat usein mittavia ja töiden voi odottaa lisääntyvän tulevaisuudessa, HAM voi käyttää julkisen taiteen määrärahoja myös julkisten teosten konservointiin ja korjaukseen.

Taidemuseo huoltaa julkisia veistoksia yhdessä kaupunkiympäristön toimialan palveluiden (rakennusviraston) kanssa. Kaupunkiympäristön toimiala huolehtii veistosten vuotuisesta huollosta ja puhdistuksesta. Se vastaa myös teosten jalustojen ja ympäristön kunnosta sekä teknisistä osista kuten mahdollisesta vedestä tai valaistuksesta. HAM toimii huoltotoimien asiantuntijana ja vastaa taideteosten konservoinneista ja korjauksista.

Kokoelmatyön arviointi

Kokoelmatoiminnan laadullisen arvioinnin välineitä on tällä hetkellä käytössä vähän. Tennispalatsin näyttelyissä tehdyt asiakaskyselyt mittaavat kokoelmatoimintaa kokoelmanäyttelyiden osalta. Niiden lisäksi HAM tekee kyselyjä sijoitustoiminnan asiakkaille. Kaupunkilaisilta kerätään palautetta kokoelmatyöstä myös HAMin sosiaalisen median ja verkkosivujen kautta. Mediaseuranta tuottaa tietoa erityisesti julkiseen taiteeseen liittyen.

HAM mittaa kokoelmatyötään jatkuvasti osana tuottavuusmittaristoa, jonka tärkeimpiä mittareita kokoelmatyössä ovat kokoelmien esilläpito ja käynnissä olevat julkisen taiteen hankkeet. Toiminnasta raportoidaan vuosittain myös HAMin toimintakertomuksessa. Valtakunnallisella tasolla HAM luovuttaa tietoa kokoelmatoiminnastaan Museoviraston kokoamaan ja ylläpitämään museotilastoon, joka sisältää tietoa ammatillisesti hoidettujen museoiden taloudesta, henkilöstöstä ja toiminnasta. Verkkopalvelussa voi hakea ja tarkastella tietoa tilastohaun, avoimena tietona julkaistujen taulukoiden ja vuosittaisten tilastojulkaisujen avulla.

HAM kehittää lähivuosina museotoiminnan laadun ja vaikuttavuuden arvioinnin mittareita, ja hyödyntää saatua palautetta toiminnan kehittämisessä. Tässä kokoelmapolitiikassa avattujen keinojen ja toimenpiteiden avulla HAM lisää kokoelmiensa esilläpitoa ja saavutettavuutta niin, että se on aidosti koko kaupungin kokoinen taidemuseo.

Kokoelmatyö suhteessa toimialaan

HAMin ydintoimintaa ovat taideteosten hankkiminen kaupungin kokoelmiin, uusien teosten tuottaminen kaupunkitilaan eri puolille Helsinkiä ja kokoelmien esittely kaupunkilaisille näyttelyissä Tennispalatsissa ja muilla tavoin.

Vuosina 2014-2015, kun Tennispalatsi oli peruskorjauksessa, taidemuseo esitteli kokoelmiaan Kulttuuritaloissa. Toimintaa on mahdollista jatkaa ja kehittää tulevina vuosina.

Taidemuseo tuottaa entistä enemmän tapahtumaluonteisia ja määräaikaisia julkisen taiteen teoksia. Esimerkiksi *Taidetta sataa Jakomäkeen* –hankkeellaan HAM luo uusia, osallistamiseen ja yhteisötaiteen toimintatapoihin nojaavia tapoja toteuttaa kiinnostavia julkisen taiteen hankkeita. Vaikka tämän tyyppisistä projekteista ei välttämättä jää kokoelmiin liitettävää, fyysistä taideteosta, HAM on hankkeissa aina tuottajan roolissa.

Katutaiteen hankkeissa HAM toimii toimialan muiden toimijoiden ja palveluiden kanssa yhteistyössä.

Kokoelmatyön kehittämiskohteet strategiakaudella 2017-2020

Kokoelmapolitiikan mukaiset kokoelmatoiminnan kehittämiskohteet tulevalla strategiakaudella löytyvät oheisesta taulukosta seuraavalta sivulta.

Kehittämiskohde	Toimenpide/Toimenpiteet	Ajoitus
Tapahtumallisuus, määräaikaisuus, osallistaminen ja yhteisöllisyys julkisessa taiteessa	Pilottihankkeen toteuttaminen: Taidetta sataa Jakomäkeen. Luodaan monistettavia malleja ja prosesseja, joilla toteutetaan julkista taidetta uudella tavalla.	2015-
Katutaide yhtenä näkyvänä osana julkista taidetta	Toteutetaan katutaiteen teoksia. Tehdään katutaidetta tunnetuksi julkisen taiteen, julkaisujen, näyttelyiden ja oheisohjelmien avulla.	2015 -

Osallisuus, osallistavat hankkeet kokoelmatoiminnassa (esimerkiksi teosten sijoittamisessa), yleisötyön lisääminen kokoelmatyössä, sitouttaminen.	Luodaan uusia malleja yleisöjen osallistamiseen (esim. raadit) kokoelmatoiminnassa. Yleisöjen sitouttaminen julkisen taiteen teoksiin.	2017 - 2018
Julkisen taiteen, prosenttiperiaatteella toteutettujen taideteosten prosessien kehittäminen, HAM mukaan jo tilojen suunnitteluvaiheessa	Tavoitteena sijoitustoiminnan mahdollisuuksien lisääminen. Prosessien ja yhteistyön kehittäminen taiteilijan, käyttäjätahon, suunnittelevan ja toteuttavan osapuolen kanssa.	jatkuva
Uudet tavat esitellä kokoelmia	Verkkosivuston kehittäminen. Veistoshakusivuston kehittäminen. Uusia tapoja esitellä kokoelmia Tennispalatsin tiloissa. Uusia tapoja esitellä julkista taidetta (julkisen taiteen reitit ym.). Toimialalla/palvelukokonaisuudessa kiertävät kokoelmaesittelyt/näyttelyt (Kulke ym). Eri tavat kyltittää teoksia, uusien tekniikoiden hyödyntäminen tässä.	2017 -
Digitalisointi. Kokoelmien avaaminen verkossa.	Kokoelmien asteittainen avaaminen verkossa. Avoimen datan periaate.	2016 -
Kokoelmahallinta, uuden järjestelmän käyttöönotto. Käyttäjille suunnattujen palveluiden toteuttaminen.	Kokoelmahallintajärjestelmäselvitys. Kokoelmahallintajärjestelmän uusiminen yhteistyössä kaupunginmuseon kanssa kaupunginkanslian johdolla. Toteuttamisvaiheessa huomioidaan käyttäjäläheiset palvelut. Palveluiden toteuttaminen.	Selvitys 2017. Toteutus 2018 - 2019.
Tutkimusyhteistyön kehittäminen	Tutkimusyhteistyö ja kokoelma-arvioinnit	jatkuva
Kokoelmatoiminnan arviointi, kokoelmatoiminnan laadullinen arviointi	Tuottavuusmittaristo. Asiakaskyselyt (taideteosten sijoittaminen). Kokoelmatyön laadullista arviointia tukevien menetelmien kartoittaminen ja käyttöönotto.	jatkuva
Poistopolitiikan kehittäminen	Poistoprosessin ja päätösprosessin kirjaaminen, vahvistaminen ja päivittäminen tarvittaessa.	2015 -

Sanasto

Aluetaidemuseo Suomessa on kuusitoista aluetaidemuseota, jotka edistävät ja ohjaavat taidemuseoiden toimintaa ja kehittävät museoyhteistyötä omalla alueellaan. Aluetaidemuseot saavat toimintansa tueksi korotettua valtionosuutta. Tuen saamisen edellytyksenä on, että museolla on Museoviraston kanssa määrävuosin neuvoteltu suunnitelma alueellisen toiminnan painopisteistä ja tavoitteista. HAM toimii Uudenmaan aluetaidemuseona**.**

Avoin data Julkinen tietoaineisto, jota saa uudelleenkäyttää aineistoon liitetyn käyttöluvan mukaisesti.

Deponointi eli talletus on esineen tai kokoelman hallinnan siirto, eräänlainen pitkäaikainen laina yksityiseltä tai yritykseltä museolle tai toiselta museolta toiselle museolle. Museotalletuksessa käyttöoikeus siirtyy vastaanottavalle museolle ja teoksesta tai esineestä tulee sen kokoelmien osa. Omistusoikeus ei kuitenkaan siirry ja myös käyttöön saattaa liittyä rajoituksia.

Elinkaari Nykytaiteen kentällä tehdään myös teoksia, jotka eivät säily kymmeniä tai satoja vuosia. Taideteos voi olla esimerkiksi ääntä, liikkuvaa kuvaa, katoavaa taidetta, performanssia, installaatiota tai internet-taidetta. Se voi olla myös

kaava tai konsepti. Mikäli näitä teoksia hankitaan kokoelmiin, saatetaan niille sopia elinkaari. Tarvittaessa voidaan myös sopia, mitä teokselle tapahtuu elinkaaren päättymisen jälkeen, eli miten se poistetaan museon kokoelmista.

Ennaltaehkäisevä ja korjaava konservointityö Ennaltaehkäisevä konservointi sisältää kaikki ne teokseen vaikuttavat olosuhteet ja säilyttämiseen liittyvät toimenpiteet, joilla pyritään ehkäisemään ja hidastamaan taideteoksen vaurioitumista. Korjaavat toimenpiteet ovat teoksen kemialliseen tai fyysiseen rakenteeseen tehtyjä suojaavia ja tukevia muutoksia. Yksinkertaisimmillaan ne ovat jo syntyneiden vaurioiden etenemisen pysäyttämistä, teoksen puhdistamista tai erilaisten tukirakenteiden tekoa.

Inventointinumero on taideteoksen pysyvä tunniste, teokselle annettu yksilöllinen numero tai kirjain- ja numeroyhdistelmä. Tunnisteen tarkoitus on yksilöidä teos pysyvästi ja sen muodostamisen säännöillä voidaan ilmaista mihin kokoelmaan ja museoon teos tai teoksen osa kuuluu.

Inventointi Inventoinnin yhteydessä tarkastetaan teosten olemassaolo ja sijaintipaikka sekä mahdollisesti tarkastetaan ja täydennetään teosten luettelointitietoja.

Julkinen taideteos Pääsääntöisesti ulkotiloissa kaikkien nähtävissä oleva, usein julkisyhteisön, kuten valtion tai kunnan tilaama ja rahoittama tai myötävaikutuksella pystytetty teos.

Kansainväliset museostandardit Kansainväliset museostandardit määrittelevät tietyt raja-arvot näyttely- ja säilytystilojen olosuhteille kuten ilmankosteudelle ja lämpötilalle, sekä ottavat huomioon erilaiset turvallisuuskysymykset.

Katutaide Katutaiteella tarkoitetaan julkisessa tilassa tehtyjä omaehtoisia, paikkasidonnaisia taidetekoja: maalauksia, interventioita ja tapahtumia. Se ei ole tiukkarajaisesti määriteltävissä, koska sen muodot ja välineet muuttuvat ja sitä leimaa ajankohtaisuus myös sisällön tasolla. Katutaiteeseen liittyy vapaus, ja useimmiten se tarkoittaakin instituutioiden ulkopuolella tehtävää taidetta.

Kokoelmapoisto Välillä museokokoelmista on välttämätöntä poistaa teoksia esimerkiksi niiden huonon kunnon, rakennetussa ympäristössä tapahtuvien muutosten, tai muiden syiden perusteella. Kokoelmapoisto tarkoittaa objektin pysyvää siirtämistä pois museokokoelmista; sekä konkreettisia poistotoimenpiteitä, että museo-objektin statuksen muutosta.

Kokoelmatyö Kokoelmatyöstä puhuttaessa tarkoitetaan sitä työtä, jota museoissa tehdään päivittäin sen kokoelmien hyväksi. Kokoelmat eivät vain ole passiivisesti olemassa, vaan niiden säilyttämisen ja esittämisen parissa tekee työtä moninainen joukko museoammattilaisia. HAMissa kokoelmaa kartutetaan, hoidetaan ja saatetaan yleisön nähtäville tavoin, joita on avattu tarkemmin tässä kokoelmapolitiikassa.

Komissio Taiteesta puhuttaessa komissiolla tarkoitetaan sitä, että taiteilija ja rahoittaja sopivat teoksen toteutuksesta etukäteen. Komissiomenettely turvaa taloudellisesti taiteilijan työskentelyn. Useimmiten teos tulee valmistuttuaan rahoittajan omistukseen.

Kuratoida Kuratoiminen on sisältöjen luomista. Kuraattori suunnittelee näyttelyn konseptin, valitsee näyttelyn teokset, suunnittelee ripustuksen (usein, mutta ei aina, yhdessä näyttelyarkkitehdin kanssa), hoitaa näyttelyyn liittyviä käytännön järjestelyjä ja on yhteydessä taiteilijoihin. Näyttelyn kuraattorina voi toimia joku taidemuseon sisältöhenkilökunnasta tai näyttelyllä voi olla museon ulkopuolinen kuraattori.

Kuriiri Silloin, kun taidemuseon kokoelmateoksia lainataan ulkopuolisille tahoille, taidemuseo voi halutessaan lähettää teoksen mukaan kuriirin, joka on usein koulutukseltaan konservaattori. Kuriiri matkustaa taideteoskuljetuksen mukana varmistaen teosten turvallisuuden ja valvoen niiden käsittelyä ja ripustamista lainapaikassa.

Mediataide Mediataiteeksi luokitellaan monenlaisia mediateknologiaa käyttäviä taideteoksia perinteisemmästä äänitaiteesta monimutkaisiin sosiaalisen median verkostoaktiviteetteihin. Mediataiteessa on kysymys taiteesta, jossa erilaisella mediateknologialla on sekä teoksen tekemisen ja tuottamisen, että esittämisen ja vastaanottamisen osalta keskeinen, huomattava merkitys.

Muraalimaalaus Muraalimaalaus on isokokoinen seinään, kattoon tai muuhun pysyvään rakenteeseen tehty maalaus, joka on yleensä ulkotiloissa kaikkien saavutettavissa.

Paikkasidonnaisuus Paikkasidonnaisessa taiteessa paikan merkitys korostuu teoksen lähtökohtana ja nimittävänä tekijänä. Teokset onkin usein tarkoitettu muualla kuin museo- ja galleriatiloissa koettaviksi. Paikkasidonnainen taide tulee parhaiten ymmärretyksi kontekstissa, jonka ehdoilla se on luotu.

Prosenttiperiaate Taiteen hankintamuoto, jossa tulevat taidehankinnat huomioidaan julkisessa rakentamisessa suunnittelu- ja toteutusvaiheessa varaamalla tietty prosenttiosuus rakennuskustannuksista kohteeseen tuleviin julkisten taideteosten hankintakuluihin.

Registraattori Registraattori on Suomessa uusi ammattinimike, ja työtehtävät ovat vaihtelevia. HAMissa registraattorit vastaavat näyttelyohjelmiston aikataulutuksen ylläpidosta, lähtevistä kokoelmalainoista sekä näyttelytoimintaan liittyvien lainojen, vakuutusten ja kuljetusten suunnittelusta sekä koordinoinnista.

Sijoitustoiminta Sijoitustoiminnalla tarkoitetaan taideteoksen sijoittamista toistaiseksi taidemuseon ulkopuolelle. HAM sijoittaa kokoelmansa taideteoksia kaupungin toimitiloihin eri puolille Helsinkiä. Sijoitustoiminta edistää HAMin kokoelmateosten ja siten myös kuvataiteen entistä parempaa saavutettavuutta.

Taideteoskilpailu Toisinaan uusia taideteoksia hankitaan taideteoskilpailujen kautta. Taidekilpailu voidaan järjestää joko yleisenä, kaikille kuvataiteilijoille avoimena kilpailuna tai valituille taiteilijoille kohdistettuna kutsukilpailuna. Suomen Taiteilijaseura ylläpitää kilpailusääntöjä, jotka määrittelevät tarkemmin kilpailujen järjestämistä.